У нас летата преди и след 1989 г. безспорно си приличат по много елементи, но като че ли един преобладава: раболепното отношение – преди към Съветска Русия, а сега – към САЩ. Тези два феномена на пръв поглед изглеждат различни, дори абсолютно разнопосочни, но като държавно-политически актове те представляват до голяма степен едни и същи антибългарски деяния. Да, с Русия, отстояща недалеч от границите ни, ни свързват доста исторически събития през вековете, единосъщтна вяра и други най-разнообразни близости… Все пак с руснаците казваме „Бог“, „хляб“ и „мама“ с едни и същи думи. Ако за някого това няма значение, за мен специално – има.

Ясно е, че във времето на тоталитаризма, България насилствено е държана в оковите на соц-лагера. А днес, във времето на свободата и демокрацията, по свободна народна воля ли пристанахме на Америка? Разбира се, по този въпрос общественото мнение е раздвоено. Едно обаче е сигурно: както някога ориентацията към Съветска Русия определяше културно-историческото развитие на държавата ни, така и днес наблюдаваме същите процеси. Това завъртане на сто и осемдесет градуса доведе до необходимостта да се тиражират и разпространяват нови лъжи, най-вече по отношение на нашата история. Но в елементарния математически пример става ясно следното: когато завъртиш едни полуистини надолу с главата, те си остават абсолютно същите полуистини, само че нагоре с краката.

Крайно време е да спрем с този експеримент и да започнем да казваме истината по всички важни въпроси, особено когато засягат нацията, възпитанието и образованието на идните поколения, от които в някаква степен ще зависи бъдещето на народа и състоянието на гражданското ни общество. Не казвам на държавата ни, а на народа ни, защото често пъти в световната история държавите биват погубвани. Но ще бъде загуба за световното културно наследство, ако нашият народ с езика си и земята си – най-древната чисто християнска държавност и култура на Европа, изчезне. Казвам най-древната, защото Елинската и Римската разполагат с езическа древност, а нашата писменост, произтичащите от нея българо-славянска култура и завидните преводачески и книжовни школи в Плиска, Преслав и Охрид, са възникнали и осветени в купела на православното кръщение. С българо-славянската писменост никога не са възхвалявани бездушните езически богове: ни източните, ни Римските, ни Елинските.

Та в този ред на мисли, полуистините не са полезни ни нам, ни на идещите поколения.

Слава Богу, Трети март, националният ни празник и тази година бе отпразнуван подобаващо. Съпроводен бе от разногласия и коментари, но тяхното ехо не можа да заглуши достойното отбелязване на героизма на народа ни по време на Освободителната война. А това, че някои ѝ спестиха последното определение, а други я нарекоха „завоевателна“, въобще не ме притеснява. Зная, че точно те дълги години са я наричали именно Освободителна. Също така зная, че когато някои наши историци, още повече пък политици, започнат да си променят възбързо мисленето, на такива просто не трябва да се обръща внимание.

Ние в миналото сме били славен и многоброен народ, впечатлил и уплашил мнозина. Разбира се, днешните велики сили тогава въобще не са били велики. Тук става въпрос за Византия и Рим,

части на една световна империя, все още не загубила разсъдъка и славата си. Към края на първото хилядолетие след Христа няма друга силна и единна държава с официална християнска идентичност и автокефална църква, издигната на невиждана, дори и за днешните мащаби, висота, в книжовно и културно отношение. Това е България, най-силната и голяма балканска държава, покорила духовно, без да заробва и гони, а чрез култура и просвета, повечето съседни нам езически племена, включително и източните славяни – русите. Ранното българско просвещение, което изпреварва с векове Западноевропейския ренесанс, оставя траен отпечатък върху много близки и далечни народи: това е българската азбука, Кирилицата.

Днес нито държавата ни е голяма, нито народът ни е многоброен, а неговото културно равнище също е незавидно. Но въпреки това, когато стане въпрос за култура и гражданска позиция, някои медийни звезди у нас, с постоянно присъствие, издигат гласа си и се изживяват като критици на глобални световни процеси и фактори от интернационална величина. Мнозина от тях, до вчера съвсем раболепно възхваляваи всичко, що иде от Русия, днес споделят съвършено нови позиции и отново в нечия услуга, не щат да хвърлят и поглед на североизток и хулят всичко руско, освен руските култура и изкуство. Няма нищо лошо човек с времето да преосмисли някое свое становище, но точно тази позиция буди у мен едновременно и смях, и тъга, защото без да съм кой знае какъв изкуствовед, зная, че руската култура, руското изкуство, както и постиженията на руските учени, са признати на длъж и на шир – по целия свят. И никой, абсолютно никой интелигентен човек не го интересува, дали някой български историк или политик ги признава или не ги признава. И знаете ли защо не го интересува? Защото ние, в последното столетие, си спечелихме незавидната слава на тоталитарна и треторазрядна държава, където се потъпква свободата на словото, където всред народа витае страх от собствените му олигарси, впили здраво пипалата си в държавната снага, като паразити, и предали я на чуждо управление. Освен това всеизвестно е, че руската култура няма потребност от българско признание. Да говориш така, означава, че няма какво да кажеш, или те е страх да кажеш точно това, което мислиш. Всяко културно постижение, на който и да било народ ще бъде признато и тачено според своето достойнство и значимостта си, било тя местна или световна. Казал го е Ръскин: велико изкуство може да създаде народ, който носи в себе си голяма и религиозна душевност. Безспорно и руският, и българският народ носят в себе си такава християнска душа, но до колко тя е жива днес, това е друг въпрос. Що се касае до третомартенските коментари, те просто са плод на нечия фобия... Една от многото чуждици, които решихме да използваме, без да се интересуваме от същинското ѝ значение, което е гръцко и означава страх. Като християнин отказвам да разбера какво означава русофоб (русофобия), но доколкото знам в Русия никой не мрази, нито пък се страхува от българите.

Безспорен е фактът, че на този свят и братът често не е толкова близък, както съседа. За жалост, припомняме си тези истини само при трагични събития и бедствия, когато изпаднем в немилост. Гордея се, че нашият народ бе всред първите отзовали се на помощ на бедствията, застигнали източната ни съседка Турция през 2023 г., но също

така зная, че ако, не дай-си Боже, това се случи у нас, всред първите, притекли се на помощ, ще е Русия. Не мислите ли?... Вероятно – да, но не у всеки има смелост да го признае. Аз съм сигурен в това.

Някой би казал, че през изминалите свободни години на демокрация, след 1989 г., политиците ни проиграха единствения шанс за укрепване и възраждане на нашата държава: сближаване на отношенията ни с Русия и Турция: модерни и силни държави с близки нам народи. България и преди 1944 г. има тази възможност, но тогава, освен че споменът за робството и войните е жив, надделяват различните политически стремежи и емоционални позиции. През тоталитаризма Турция се представяше за враг на България, но след 89-та нашите отношения с двете съседни държави определено не се развиха достатъчно ефективно, само заради презокеанските ни приятели. Дали пропуснахме поредния си шанс? Но питам се, какво щяхме да правим днес, когато политиката и действията и на двете ни съседки са твърде противоречиви, а може би и все още – тоталитарни. Ето защо националната идентичност и политическата свобода и независимост са абсолютно задължителни за всяка отделна държава, за всеки уважаващ себе си народ, а политическите съюзи не са благословени от Бога, защото там винаги властва отстъплението от Божията правда, надделяват лично-изгодните идеологии, а водеща е икономическата зависимост от силните играчи. Както добре знаем, общата отговорност е обща безотговорност. Справедливият и чист пред Бога народ, няма как да носи отговорност за чуждите грехове. Днес, на световната политическа сцена, се развяват знамената на алчни наддържавни и интернационални организации и съюзи; това са съвременните световни империи, които ще воюват за власт, надмощие и територии. И така ще е до последния ден на този грехопаднал свят. Те всички запалиха огъня на раздора и войната, но в последния, Божия ден, всички, проявили упорство и коравосърдечие, ще изгорят в собствения си огън.

От преживените катаклизми и трагедии светът недвусмислено разбра, че един от най-страшните белези на комунизма, националсоциализма и чистия социализъм е политическото лицемерие на техните идеолози и народни водачи. Тази черта е едноятчен близнак на лъжата и прийом на всички тоталитарни режими по света, включително и днешните. Струва ми се, че съвсем не е нужно човек да е завършил политология, за да забележи, че днес почти всички политически сили, независимо как се самоопределят, се държат като леви формации – и в идеологически, и в практически план. Близки са им популизмът, социалните реформи, раздаването на модерни права и свободи, и типичното за левите лидери – лицемерие. А народът ни е доверчив. Но аз все още смятам тази му черта повече за положителна, отколкото за отрицателна. Вярно е, доста от сънародниците ни мечтаят и за бързо забогатяване, но това е типично за всяко посткомунистическо общество. Скоро проф. Румен Стоянов ми каза горе-долу следното: ние може да сме с много кусури, но сме доста по-чисти от някои наши събратя. И дори това да не е по наши заслуги, а според неведомия Божий промисъл, то си остава истина. В продължение на години нашата държава е като оазис на мира и спокойствието в сравнение със заобикалящия ни свят – близък и далечен. Притеснен съм, защото зная, че това е така не заради нашите достойнства, а въпреки нашето

безрасъдство и недостойнствата ни, които дано за в бъдеще не нарастват.

Що се касае до предреволюционна Русия, тя е блян за българите, макар собствената ѝ държавна структура да е твърде изостанала, а културата и изкуството да са силно повлияни от Западния ренесанс. Все пак там до известна степен е запазен онзи православен дух и онази книжовна традиция, пренесени преди няколко века с книгите от средновековна България. Затова още в края на Османското владичество най-известните ни личности, наред с модерните френски, австрийски и швейцарски институти, завършват и Московската Академия. В друга посока поемат отношенията ни след 1917 г.; по-рано, през 1885 г., за добро или лошо, във връзките на съединена България и царска Русия, настъпва траен и все по-отчетлив разлом. Но още по-рано е славната епопея на Освобождението.

Кусевият род все още има живи наследници, които се гордеят със своя предшественик, именития Старозагорски митрополит Методий Кусев (1838-1922). Той е роден в гр. Прилеп, Македония, кръстен е Тодор Йовчев Кусев – шесто дете в семейството. Още на тридесет годишна възраст, в пределите на Турската империя, той основава българско читалище, открива неделно българско училище в родния си град и работи за отстояване на българщината не само в Прилеп, но и в Битоля, Скопие, Преспа и Охрид. Споменаваме неговото достойно име, защото в историческите сведения откриваме, че именно той подтиква екзарх Антим I да напише едно много специално писмо. Писмо, чието написване съвременните историци упорито премълчават, ако и добре да знаят за него. А в тишината на мълчанието много лесно се огласяват най-различни лъжи, като например тази, че с Освободителната война Имперска Русия търсела власт над проливите. Абсолютна лъжа, тиражирана именно от онези народни (не мога да кажа български) историци, които преди 89-та най-силно защитаваха съветската пропаганда в България и бяха превърнали историята ни в комунистически цирк с азиатски привкус… Нито Америка, нито Великобритания щяха да допуснат руско влияние над Цариград, защото те вече бяха разделили света. И дори след избухналата точно поради тази завоевателна политика на САЩ, Кемалистка революция, Истанбул и до ден днешен си остава под силно англо-американско влияние. Нима не сте съгласни?

Други са мотивите в подготовката на последната Руско-Турска, Освободителна за Балканите, война. И ако някой ме обвини, че подхождам емоционално, бих отговорил, че доколкото ми е известно, точно такава е и самата война – твърде особена и различна от всички войни през 19 в. Тя е именно емоционална. Вероятно малцина всред нас са чували името на Старозагорския митрополит

Но каква е връзката на Методий Кусев с последната руско-турска война, наречена Освободителна? Преди да отговорим на този въпрос, нека се запознаем, макар и накратко, с личността на известния Старозагорски митрополит и Кусевия род.

През 1838 г. в гр. Прилеп, Македонско, в границите на Турската империя, е роден Тодор Йовчев Кусев (бъдещият Старозагорски митрополит Методий Кусев) като шесто дете в семейството на родолюбиви българи. През 1867 г. Тодор Кусев основава българско читалище и открива неделно българско училище в родния си град – изявява се като лидер за отстояване на българщината не

само в Прилеп, но и в Битоля, Скопие, Преспа, та чак до Охрид.
През май – юни, 1876 г. Методий Кусев се явява в цариградския Роберт колеж и лично предава на европейската общественост (чрез английската дипломация в лицето на д-р Джордж Уошбърн, д-р Лонг и чуждестранния дипломатически корпус, аташиран в отоманската столица) автентични сведения и документи за турските жестокости по време на Априлското въстание. Така той става инициатор за съдбоносната статия на Едвин Пиърс от 23 юни 1876 г. в опозиционния лейбъристки лондонски вестник "Дейли нюз". В нея Пиърс описва свирепствата спрямо въстаналите българи и за ужасяващата трагедия, сполетяла България през април-юни 1876 година. С това архимандрит Методий Кусев полага политико-дипломатическите основи за свикването на Цариградската посланическа конференция на Великите сили през декември, същата година.

С поглед леко настрани от епицентъра на моите разсъждения, ще цитирам едни много важни думи на Методий Кусев. Те са свързани със Сръбската политика, която след 1860 г. прави завой в геополитическите си амбиции и вместо в австроунгарските земи, започва да вижда потенциална възможност за разширяване на младата си държава на юг в Пелагонийското поле. Сърбия, чиято интелигенция и преса, до този момент най-гръмко обявява Македония и населението ѝ за български, започва да говори, че там живеят предимно сърби и обявява цяло Вардарско с Битоля, Охрид и Скопие за сръбска територия. Затова през 1890 г. Методи Кусев, бидейки сам родом от Прилеп, защитава българската кауза в директен диспут със сръбския посланик Джордже Симич в Петербург по повод на издадена в пресата карта на славянските народности. „Казах, че истината не може да се скрие. Аз съм българин. Ние македонците сме българи. Аз не съм упълномощен от страна на македонските българи да ги представлявам тук. Но аз знам тяхното мнение. Прочее, от името на това мнение, казвам: да издаде Обществото нова карта на народностите. Нека на тая нова карта да се тури върху Македония боята, която означава сръбска народност; ние българите няма да протестираме, нито пък ще негодуваме. Нашата сила не е в боята, а — в самите нас: сръбската боя върху картата не може да ни измени, да ни направи сърби. Сърбите, сиромасите, като си знаят, че няма кьорав сърбин в Македония, ламтят за сянката, придържат се о боята. Понеже сръбското население в Македония съществува само във въображението на сръбските патриоти, техния аргумент се крепи на боята, на сянката. Като се премахне сянката — изчезват сърбите от Македония.“ (*Стоян Тачев, 2022, бел. авт.)*

Връщайки се на основната тема, нека разкажа отново един факт, който много пъти съм казвал по отношение на Руско-Турската освободителна война. А именно, за въпросното писмо до руския император Александър II Николаевич (Цар Освободител), написано от българския екзарх Антим I. В случая малката подробност, на която желая да обърнем внимание, е именно това, че инициатор за неговото написване е митрополит Методий Кусев.

По-конкретно, историческите сведения от този период са следните: през втората половина на 1876 г. Методий Кусев организира българското екзархийско пратеничество в Европа в състав Драган Цанков и Марко Балабанов. Освен това, той внася Екзархийския меморандум в императорските канце-

ларии на Австро-Унгария и на Русия. Именно тогава Методий Кусев инициира написването на въпросното историческо писмо на екзарх Антим I до Санктпетърбургския митрополит Исидор. След прочитането му, на гърба на листа, руският император Александър II собственоръчно пише, във вид на резолюция: "Да се освободи България." Това става на 12 август 1876 година… и забележете, войната започва в първия удобен момент – още през април на следващата година.Както споменах и по-рано, в нашето време, в нашия живот и живота на няколко поколения назад през годините, войната не присъства като собствено. Ние и днес живеем в своеобразен оазис на мира и благополучието, макар над нас да тегне тежка духовна и нравствена криза. Докато нашите родственици в миналото познаваха добре мъките и теглилата на смутните времена, то ние днес сме далече от тази действителност, и слава Богу!

На Дядо Вазов, патриархът на новата българска литература, цар Борис Трети казва, че името му „ще се предава от поколение на поколение, докато българската реч се чува по нашата хубава земя“. Колко точно го казва: до като се чува българска реч… А тя все помалко се разнася из родината ни, за сметка на чуждата – във всякакъв вид. Вазов е съвременник на събитията, които описва, а в Сръбско-Българската война се бият и тримата му братя. Както всички знаем, „Под Игото“, най-известното му произведение, разказва не за друго, а за Османското иго… Простете, може би не всички знаем, а за напред числото на незнаещите явно ще става все по-голямо, защото съвсем скоро Вазов и „Под Игото“ бяха преместени в учебно време, пренатоварено с литературни произведения, доста от които западни. Съдбата им последваха и Йовков, и Елин Пелин. Случва се така, че Иван Вазов вече не се включва в сборници и христоматии… уж за да се даде предимство на различни и значими автори. А истината е друга: неговото творчество и идеите му не са в синхрон с либералните времена, в които живеем, както и с неолибералните идеи за универсалност и космополитизъм... Защо да се ровим назад във времето, каква полза от това? Нека се учим от съвременните проповедници на икономически успех и лична свобода, да се обградим с високотехнологични информационни (манипулационни) средства, да „нарамим“ децата си с новите дигитални раници и да бъдем спокойни за бъдещето, както виждаме светът е разцъфнал в изящество, правда, мир и дружна любов… Нека вдигнем глави и наперени, с високо самочувствие, борейки се с лакти и нокти за първенство, гонейки върховете на икономическия просперитет, да прекрачим прага на новата ера на водолея, апогея на индивидуалната, физическа, бих казал, животинска свобода! Прочее не се случва нищо по-различно от пророкуваното преди хиляди години: „Но човек в почит не ще пребъде; ще се уподоби на животните, които загиват. Тоя техен път (на хората) е тяхно безумие, макар следващите подир тях да одобряват мнението им.“ (Пс. 48:13,14)

Не е страшно, ако някой и друг вероотстъпник започне да ни убеждава в историчността на термина „Османско присъствие“. Страшно е, когато в учебните програми по литература, бавно, но сигурно, култовите ни произведения, написани от очевидци, на които се крепи културната ни идентичност, и които са абсолютна историческа истина, започнат да бъдат изместени в страни от центъра на българското образование от нашумели западни автори… В случая няма да обсъждаме тяхната стойност и

чуждите нам послания. Това е тема за друг важен размисъл.

Всъщност историческата истина е страшна, злокобна и дори непоносима, но дали скоро у нас ще има кой да я осъзнава? Всред европейските народи ние падаме първи под кървавия агарянски ятаган, и поробването е жестоко…, а последни се освобождаваме!

Ние се отучихме да се поставяме на мястото на някой друг, особено ако той е страдащ, та това противоречи на съвременните високи постижения на нарцистичната психология на манипулатора, убиец и самоубиец Фройд и неговите последователи. Затова едва ли ще можем да разберем и нашите събратя, претърпели зверствата на робството и носили тежкия хомот на националното изтребване и обезличаване в продължение на петстотин години, но нека поне се опитаме да го сторим!

Мъката и страданието народни са намерили творчески отзвук в българската народната песен, която всред младежта, пък и всред българите на средна възраст, израснали през т. нар. преход, вече не се слуша. Българската народна музика, която освен че носи в себе си автентична следа от мъката и радостта на народа през цели епохи, представлява и невиждано в световен мащаб многолико и разнообразно народно творчество и непреходно културно наследство. Но днес неговата „употреба“ е най-вече с хореографска цел, и то често съвсем непрофесионално, колкото да се повеселим, пораздвижим и да тропнем някое хорце…

В това отношение съвременните българи се лутат между рока и чалгата, без да знаят факта, че едни от най-великите музиканти по света често са били вдъхновявани именно от българските фолклорни мотиви, за да създадат етнорок и етно-джаз музика, която надхвърля ограниченията и на двата жанра. Мнозинството българи не взимат пример от нашите близки съседни народи, които повече от всичко друго слушат, изпълняват и развиват фолклора си; никога не са се заслушали в дълбокосъдържателните текстове на народната ни музика, дори се срамуват от тях!?… Ако ние познавахме музикално си творчество и закодираната там природна мъдрост, ако сърцата ни чувстваха този божествен дух, вплетен в неземната вибрация на автентичната народна памет, безспорно нямаше да допускаме да ни залъгват разни купени, продадени или заблудени историци и журналисти по отношение на собствената ни история и днешното статукво, нямаше да разрешаваме да промиват съзнанието на младежта ни с лъжа, „рок-грохот, чалга-крясък, с неистовия вой и „конското цвилене“ (Ср. Откр… ..) на homo consumens – sexus“ (*Иван Николов, 2022 г.*)…

И така, скоро един млад човек, завършил висше образование, изрече тиражираното, но мислех си – вече позабравено клише: „то, като чета история, май ще се окаже, че не е имало никакво турско робство“. Да, турско робство не е имало, но е имало Османско владичество, което на практика си е същото. Гърците го наричат Οθωμανικη κυριαρχια (Отоманики кириархия), румънците – domnia otomană, сърбите – Османска владавина. Същия термин използват хърватите, черногорците и словенците, само че го изписват с латински букви, защото техните държавници, под силен западен натиск, изоставиха кирилицата и православната вяра още преди векове. Смятам, че термините са разбираеми. Трябва да се отбележи, че всички споменати народи падат под Османско владичество, но центърът на ислямското нашествие, неговата тем-

порална, завоевателна и военна тежест се разлива основно из българските земи; те, освен че са на пътя за Европа, са и най-плодородни.

Нека не забравяме, че България през вековете е най-голямата християнска държава на Балканите, а агарянското нашествие е с цел покоряване на християнските народи.

От друга страна, онези хора, които никога не са се докосвали до българското музикално народно творчество, в чиито домове звучи чалга или рок музика, няма как да почувстват нечовешката болка от неизлечимата рана, останала в народната душа от робството. Цяла страница със заглавия на песни може да бъде наредена. Слушал съм ги всичките… много пъти. И за това само гласовете на кавала или гъдулката, на гайдата или тамбурата ми говорят… Народът ни по неповторим и самобитен начин е възпял страданието си през многовековното робство. И от това страдание е сътворил невиждано художествено творчество. Определено хората не го познават, защото българската музика бе удобно заменена в точно определен исторически момент с рок-музиката и чалгата. Но слава Богу, тя се помни и развива и днес от множеството ни виртуозни изпълнители, които са предимно от ромски произход. Затова, че цар Борис Трети Обединител ги спаси от холокоста, те ни се „отблагодариха“ по невиждан начин: развиват и разпространяват българската народна музика по целия свят. А аз отдавна съм престанал да слушам всякаква друга музика, защото категорично съм разбрал, че българската народна музика е върхът на всяко музикално изкуство. Но тя е и едно автентично потвърждение на истината за робството, затова често е неудобна на модерните идеологии, а проекти като чалга-революцията да речем, освен по комерчески причини, се осъществиха с цел да изместят сериозната народна музика, но те няма да успеят да го сторят. Няма как да бъде потулен гласът на народа, „автор на хиляди знайни и незнайни народни песни, заглушили плачевния стон на робското тегло и победили чуждородния и чуждоверен тиранин“. „Няма как светлината да бъде победена от тъмнината, чистото боговдъхновено изкуство – от пошлостта и плиткоумната посредственост, целомъдрената красота – от първичния нагон и грозната страст.“ (*Иван Николов, 2022 г.*). Иначе, Робството е точно такова, каквото е описано в народното ни творчество и този въпрос не е дискусионен… Най-кратката от всички народни песни е само от четири стиха и се нарича „Кунда кучка“.

Кунда кучка позалава и Караман позавива.
Дали не са ворли турци, ворли турци анадолци?!...
Малки деца в люлки плачат, в люлки плачат, майки немат.
Изклали са цало село, останала Кунда кучка.

На фона на тази строфа бледнеят и услужливите исторически анализи и сервилните теоретични пледоарии на съвременните български предатели. … И то в нея става въпрос за късния етап на Робството. А какво е било в началото, какво се случва на Балканите от 1393-та до 1396 г.? България попада в центъра на мощното завоевателно нашествие на Османската армия и петстотин години остава в стегнатия юмрук на империята нашественик. С други държави съвсем не е така. На практика повечето гръцки острови са свободни… Половината сърби живеят в Австро-Унгария, също и хърватите.

В нашите земи империята пуска

дълбоки корени, и заедно с Египет, българската житница, българският робски труд и данъците, събирани от Балканите, изхранват и поддържат Османската имперска структура пет века. Нашите предци са в най-тежкото и незавидно състояние на пълно подтисничество, на политически, икономически и духовен мрак, който започва да се разкъсва едва в началото на 19 в. И тази пролука, белязана от неистовите опити на малцина българи, макар и понесли духа на целокупния страдащ народ, бяха съпроводени с кървави погроми, които не започват с Априлското въстание, а двайсетина години порано – с Видинското. За жалост то не постига никакви успехи, няма и кой знае какъв отзвук в Европа. Но то е неоспоримо доказателство, за това че българският народ вече не издържа под тежкия гнет на поробителя и жадува своята свобода и независимост. Петстотин години българската държава отсъства от европейската карта, а в края на робството, нашите съседки с по-лека съдба, вече имат своите силни политически съюзници; Сърбия е подкрепяна от Австро-Унгария, а Гърция – от Великобритания. Те всички най-малко се интересуват от съдбата на все още поробена България, дори поддържайки отношения с Турската държава, точат зъби за нейните земи на балканите, и чакат с нетърпение нейното оттегляне. България е сама в своята борба за независимост и свобода. Нейното население е зверски клано и избивано през всички периоди на робството, особено сега, около средата на 19 в. Повечето ни духовни будители виждат спасение в единствената ни близка държава, в нашите православни братя на изток, русначите, наричани с топлите, изразяващи близост и надежда, имена „Братушки“ и „Дядо Иван“.

Малко по-рано се постига дългоочакваната и желана от народа църковна независимост. До този момент се стига трудно. След като в Османската империя и извън нея, извършваните зверства получават силен отзвук, за което стана дума в началото, турската власт разбира, че е дошло време да даде известна свобода на българския етнос, който до този момент е безправен православен миллет. Това, което султанът е склонен да даде на своите български поданици не е никак малко: той им възвръща религиозните права, които до този момент са били силно ограничавани и представлявани от гръцкото духовенство.

Желанието на българите да имат собствена църковна власт се изразява най-напред в Скопие, а по-късно почти във всички части на България: Мизия с Добруджа, Тракия и Македония.

Така през 1870 г. султан Абдул Азис издава ферман, с който узаконява българската църковна йерархия, като освен това тя е призната и за официален представител на българската нация в Османската империя.

Както е известно, границите на възстановената българска църква обхващат всички територии, където живеят българи на езиковия принцип на самоопределянето. Така в продължение на няколко години в диоцеза на българската екзархия влизат не само изброените във фермана епархии, а и всички останали, където преобладаващото население е българско. Хронологическата последователност на историческите събития ни задължава да разгледаме и основните моменти от последното българско въстание и най-важните моменти от протичането на Руско-турската освободителна война, която все пак е епицентър на всичко написано до тук.

В началото споменах, че английските и американски кореспонденти отразяват зверствата и кланетата, продължили цял месец при потушаването на Априлското въстание в Панагюрище, Петрѝч, Клисура, Дряново, Батак, Перущица, и в още около осемдесет населени места. В изтребването и опожаряването на над 300 български селища участва армия от 20 000 редовен аскер и над 100 000 добре въоръжени башибозуци и това е малка част от военните сили на Империята. По официални данни в Априлското въстание загиват и изчезват около 30 000 души, а три хиляди деца остават сираци. Анкетните комисии, създадени по-късно, не откриват сведения за убити турски жени и деца. Почти всички водачи на въстанието са избесени, малка част от тях доживяват до Освобождението. Няма да ни стигнат редовете тук да описваме зверствата, извършени за един месец в България, а както казах по-преди, това не е единствения опит за освобождаване със собствени сили. Няма историк в България, който да не потвърди, че въз основа на всички проучени сведения и източници повечето въстанически водачи действат с ясната представа, че ние никога не можем да постигнем военна победа срещу Османските имперски военни сили. Впрочем това е самата истина. Влизането на Ботевата чета в България с кораба Радецки не остава незабелязано. Из цяла Европа няма културен и интелигентен човек, който да не знае за трагичните събития в България. Повече от двеста европейски вестници и списания публикуват над три хиляди писма, статии, дописки и др. Подписани са над 500 резолюции в подкрепа на българите… И въпреки това Макгахан казва: телата на разсечените българи викат за справедливост, а вие, управниците на Европа твърдите, че трябва да се запази „Status Quo”!!!

Когато на 2 май 1876 г. при изгрев слънце Георги Бенковски вижда горящото Панагюрище от връх Лесичец, изрича известните пророчески думи; „Моята цел е постигната. В сърцето на тиранина аз отворих такава люта рана, която никога не ще заздравее; вече никой няма да може да спре Русия да освободи България. Нека тя да заповяда!”.



От друга страна тези негови думи не могат да не ни подсетят, че Русия не е съвсем сигурна за изхода от поредната си война с Османската империя, но явно след събитията около Априлското въстание и писмото на българския Екзарх, за което стана дума в началото, и политическото положение за славяните става нетърпимо, страданието – прекалено голямо. Надделява разумът и братските чувства на състрадание и любов.

Вследствие на описаните истори-

чески събития, кръвопролитията и жаждата за свобода, както и предшествана от много недоразказани исторически действия (все пак говорим за лабиринт от факти и обстоятелства) само година по-късно, след кончината на плеяда известни български герои, започва едно невиждано и нечувано по рода си историческо събитие: Освободителната Руско-турска война: според проф. Андрей Пантев – най-честната война на новото време в Европа.

Някъде бе казано, че лишавайки се от съседните нам държави, Османската империя все едно, че откъсваше от себе си някой свой крайник, но заговореше ли се за Източния въпрос и по-точно – за освобождението на България – вече ставаше дума за обезглавяването на империята. И то настъпва със започването на войната, в която взимат участие и Сърбия, и Румъния, и Черна Гора, дори и Финландия. Още в предварителните договорки, някои от които тайни, най-вече под натиска на Австро-Унгария, Русия се отказва от претенции към балканските територии и въпреки по-ранните конференции и ясно очертаните граници на Българската Екзархия, за български се считат само две малки автономни области между Черно море, Македония, Дунав и Стара планина.

Може спокойно да се каже, че туптящото сърце на Османската империя векове наред е разположено именно върху изконните български земи на Балканите, а до 1870 г. няма никаква институция, няма лице, което да представлява българския етнос. Забравена е българската средновековна цивилизация, няма го българският език; заслугите на българските книжовни школи за огрaмотяването и християнизирането на славянските племена са удавен спомен от миналото. От Солун до Лом и от Вардарско до Цариград в българските църкви се служи на гръцки език, из градове и села, по пазари и тържища се чува турска, гръцка и еврейска реч… Но тази отчайваща действителност ще се промени само за няколко десетилетия, а борбите за християнската ни вяра и националното ни освобождение ще се увенчаят с успех само за по-малко от година. Това само по себе си е чудо и прецедент в световната история, станали възможни заради силната жажда за свобода, братската любов и жертвоготовност на самоотвержените руски воини, двойно превишаващи по численост съюзническите войски, и неведомият Божи промисъл, решил, след петстотин години, да отхвърли черната робска шамия от главата на Майка България.

Началото на десетата Руско-турска война, наречена по-късно Освободителна, е трогателен и емоционален акт… Вече споменахме за общественото мнение на интелигенцията в Европа и в Русия, което превръща Източния въпрос в Български, като всячески се застъпва за освобождението на България. Споменахме и позицията на Западноевропейските правителства, коренно различна от настроенията на своя суверен. Именно поради този огромен интерес и обществен отзвук, началото на войната се превръща в един особен и емоционален исторически момент.

Цар Александър II, веднъж вече наречен Освободител, заради това, че премахва крепостничеството в своята империя, отново предизвиква симпатиите към личността си, обявявайки Манифеста за започването на поредната война с Турската империя. Въпреки неизвестността, която витае всред руския народ, въпреки спомена за загубената само преди двайсетина години Кримска война, известна като

най-голямото кръвопролитие на века, Манифестът за започването на нова война се приветства от руския народ, както и от царете на споменатите съюзнически сили.

Ние можем да си обясним донякъде този ентусиазъм, прочитайки част от въпросния документ.

„На всички наши любезни верноподаници е известно онова живо участие, което Ние винаги сме вземали в съдбата на угнетеното християнско население в Турция. Желанието да се подобри и осигури неговото положение е споделял с Нас и целият руски народ, който изразява сега своята готовност за нови жертви за облекчаване участта на християните на Балканския полуостров… Ние сме принудени от високомерното упорство на Портата да пристъпим към по-решителни действия. Това го изисква и чувството ни на справедливост, и чувството на нашето собствено достойнство. Турция със своя отказ Ни принуди да се обърнем към силата на оръжието. Дълбоко проникнати от убеждението в правотата на Нашето дело, Ние в смирено упование за помощ и милосърдие от Всевишния, обявяваме на всички Наши верноподаници, че настъпи времето, предвидено в тези Наши думи, на които единодушно се отзова цяла Русия…“

Манифестът е прочетен от Кишиневския митрополит Павел и последван от благословиите на владиката. По думите на съвременници, никоя война до сега не е била толкова популярна, макар нейния край, нейните мащаби и жертви, нейните истински поддръжници и врагове да са напълно неясни. Достоевски казва, че на Балканите „Европа гледа с недоумение“ защото „за Европа Русия е недоумение и всяко нейно действие е недоумение и така ще бъде докрай“.

Монахините от гр. Самара шият знаме за българското опълчение. То съвсем скоро ще бъде развято над върховете на Стара планина в решителната Шипченска битка, спасено като по чудо в страшния погром над Стара Загора. На него е ликът на св. Богородица. Това знаме остава вечна светиня за всеки българин по света.

Оттук на сетне войната ще продължи в същия жертвоготовен дух, а героизмът на съюзническите части и българското опълчение, успешно предвождано от генерал-майор Николай Столетов, ще бележат успех след успех… Най-известните бойни сражения ще бъдат увековечени от нашите поети и писатели…

При **с. Чаиркьой**, днес – Камен, общ. Стражица, се сражават руски военни части с общ състав от 6000 офицери и войници, с командир генерал-лейтенант **Леонид Татищев.**



Съюзническите сили бележат успех. Падат убити 500 души, има много ранени. Загиналите руски воини са погребани в осемте братски могили край село Камен.

Не е такъв развоят на битките при **Стара и Нова Загора**, въпреки, че в началото изгледите са добри, а настъплението се води от самия **генерал-лейтенант Йосиф Гурко**, освободителят на повечето ни градове и села.



Градът е освободен, но ситуацията претърпява обрат, когато към него се придвижват централните турски сили на Сюлейман паша, транспортирани от Албания до Дедеагач с английски кораби. Тази помощ на старите врагове на Русия, англичаните, ще бъде от решаващо значение. Военните сили са неравностойни. Руските части, заедно с българските опълченци наброяват едва 4500 души. Те са изправени срещу почти тридесетхилядна свежа турска армия и башибозук. От българското опълчение загиват почти 500 души, два пъти повече са ранените и загиналите руски воини. Градът е сринат до основи, изклано е цялото мирно население около 15 000 души. Водят се епични битки за Самарското знаме. В битката загива известният руски офицер **подполковник Павел Калитин** и други офицери от руската армия.



След боевете при Стара Загора и Нова Загора, армейските части се насочват към **Шипченския проход**. Съставът на турската армията е над 27 000 офицери и войници и много оръдия. Това става на 8 август 1877 г. За отбраната на прохода е сформиран Шипченски отряд – войскова формация с началник, командира на Българското опълчение **генерал-майор Николай Столетов**, състояща се от общо

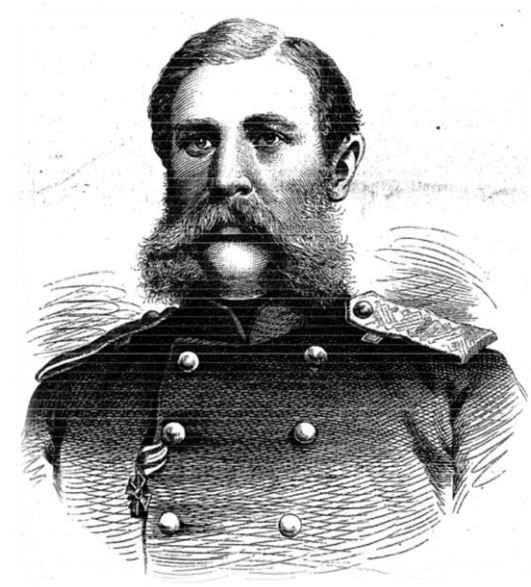


7500 офицери и войници, 27 оръдия и пет дружини от българското опълчение. Там

са част от Габровския отряд с командир **генерал-майор Валериан Дерожински.**



В същия ден ген. Столетов, разкрил в последния момент истинския замисъл на струпаните огромни турски войскови части, изпраща телеграма до **генерал-майор Фьодор Радецки**, разположен с



войска в Твърдишкия проход. Тя гласи следното: *„Донасям безпогрешно, че целият корпус на Сюлейман паша, който виждаме като на длан, се развръща срещу нас на осем версти от Шипка. Силите на неприятеля са грамадни. Говоря това без преувеличение, ще се защитаваме до крайност, но подкрепления са крайно необходими“.*

Макар и жизнено необходими, единственото подкрепление е на три дни път, а настъплението на вражеските войски вече е започнало. Първият удар е отблъснат от т. нар. Стоманена батарея. Вторият удар на турците атакува местността Орлово гнездо, а демонстративният огън на врага преминава без заповед в активна атака. Тя е отбита само от три руски роти и пет опълченски дружини. Но врагът се окопава и започва интензивна стрелба. Разпраща се съобщение до главния щаб, че „положението е критично“. Отбити са още пет турски атаки, последните три с помощта на 35-ти брянски пехотен полк с командир **полковник Александър Липински.**



Поради липсата на боеприпаси руските и българските воини рамо до рамо водят отбраната с камъни и дървета… Привечер турските атаки са прекратени, войската се прегрупира, а на другия ден подхожда с разполагането на оръдия по ключовите позиции. Турската армия се разделя на четири и прави изненадващи атаки, които се удържат трудно от

наличните съюзнически войски. Благодарение на действията на четирима руски командири и идващите нищожни подкрепления атаките са отбити, отстъпленията спрени, а единствената контраатака се извършва със силите на ранените, които все още могат да се движат…

Самият Сюлейман паша донася в съобщение до щаба, че никога не е виждал подобно жестоко и кърваво сражение. По-късно „Дейли нюз“, описвайки Шипченската битка, ще съобщи как из стрелковите позиции дори и от първа линия, обикаляли цивилни граждани, които смело носели вода и изнасяли ранените. Оказва се, че в безизходицата **генерал-майор Виктор Кренке** изпраща



на позициите около хиляда цивилни габровци, сред които имало дори и деца.

На третия ден подкреплението на генерал-майор Фьодор Радецки пристига. Опълченските дружини са изтеглени за възстановяване, но въпреки новите сили централните турски части са само временно отблъснати. В боевете е ранен **генерал-майор Михаил Драгомиров.**



Турската войска е окончателно отблъсната чак на петия ден, след четири дни усилени боеве, а Сюлейман паша се отказва да атакува отново. В последните престрелки смъртта си намира генерал-майор Валериан Дерожински, най-самоотвержения руски командир, с чието подкрепление от 14 000 офицери и войници централните турски сили са категорично отблъснати. Тленните му останки са пренесени в Русия. Погребани са в Алея на знатните в гробището на Санкт Петербург, а вечно-признателните габровци именуват улица „Генерал Дерожински“.

В шипченските боеве загиват и са ранени над сто руски офицери и над 3500 войници[1]. В чест на епичните битки из лобните места на героите са поставени тринайсет паметника.

За по-малко от година из българските земи са на лице над петдесет известни и останали в историята епични сражения, при освобождаването на Сви-

[1] Повечето ранени умират от раните си, поради инфекции.

щов, Търново, Никопол, Ловеч, Враца, Оряхово, София, Етрополе… По-слабо известни са тези из селата, запомнени предимно от техните жители. Но дори и там почти няма село, останало без паметник в чест на паметната дата на освобождението. Може би тук е мястото да споменем очевидното: каква друга може да бъде тази война за България освен освободителна, след като с всяка поредна битка се освобождава един български град или следващото село и моментално там се назначава нова българска местна власт? Адрианопол (Одрин) също е сред освободените градове…

Разбира се, че е невъзможно да обърнем внимание на всяка битка, но няма как да не отбележим **Плевенската епопея** поне с няколко реда.

Както вече споменахме, за неуспехите на руската армия при Стара Загора и при първата атака на Плевен, решаващо значение има превозването с английски кораби на централните турски сили на Сюлейман паша, с които вражеската армия се прегрупира и достига около 30 000 офицери и войници, без башибозука. Налага се втора обсада на Плевен. Руските атаки са неуспешни, загубите са големи, турските войски бележат втори път нечуван успех.

Интересен е фактът, че именно заради тази временна победа, Осман паша, главнокомандващ на операцията, получава титлата „Непобедим“, орден, почетна златна сабя и благодарствено писмо. Освен от Султана, по данни на руските исторически академични среди, пашата е засипан с благодарствени телеграми и писма от чужди държави и частни лица.

Третата атака на Плевен продължава пет дни. Руските сили са подкрепени от няколкохилядна румънска част. Тя провежда три безуспешни атаки и дава много жертви. Четвъртата атака е подпомогната от **полковник Николай Шлитер**



и **генерал-майор Родионов** с един полк. Атаката е успешна, но Шлитер е убит, а Радионов – ранен. Успехът е незадоволителен. За жалост следват четири некоординирани, вследствие на което – безуспешни атаки на няколко руски полка, което води до огромни човешки загуби. Следващата атака, на **генерал-майор Михаил Скобелев**,



бележи първия сериозен успех. При втората атака генералът получава малко подкрепление, но силите са изравнени и турците предприемат контраатака. Виждайки това, генерал Скобелев включва в битката последния резерв: командния щаб и самия себе си. На бял кон, той повежда полковете в невиждана атака,



продължила осемнайсет часа. Започва кървав ръкопашен бой, на който турците не издържат и побягват. Отстъплението им се наблюдава от съседните позиции, които също тръгват да бягат, а „Белият генерал“ превзема редут след редут. Така Плевен е освободен от хватката на над 30 000 турски войници, башибозук и 1500 черкези.

В трите Плевенски битки загиват общо над 23 000 руски офицери и войници и три хиляди румънски. Ранените са два пъти повече.

Паметта на загиналите в Плевенската епопея е увековечена с над седемдесет паметника и плочи.

Трябва да се има предвид, че през цялата война, турците имат голямо предимство в снаряжението и цялото военно подсигуряване. Те отдавна са снабдени с английски, немски и френски стрелкови оръжия.

***

Целта на настоящия исторически преглед е основно една: да разсее митовете около Руско-турската освободителна война, да очисти историческата истина от идеологическите наслоения на времето, но и да премахне кощунственото омаловажаване на великата жертва, която прави руския народ заради нас и заради освобождението на народа и държавата ни.

Санстефанският мирен договор, подписан на трети март, 1878 г. с който завършва Освободителната война, очертава границите на Третата Българска държава, почти съвпадащи с тези на Българската Екзархия, след като България петстотин години не съществува на картата на Европа; след като България и българският народ са на път да изчезнат от лицето на света; след множество неуспешни опити за освобождение, продължили десетилетия наред…

Освободителната война е славен отклик на трагичния и последен български вик за помощ, тя е братски пода-дена ръка, тя е беззаветна и безпримерна жертва. Но тя също е доказателство и велик израз на признателността на Руската империя за даровете и благодеянията, които Втората Българска държава ѝ прави десет века порано, като чрез езика и християнските вяра и културата, я консолидира и образова, и сред крехката и силно разслоена и разединена територия на бивши държави, свирепи завоеватели и воюващи едно с друго княжества, поставя основите на бъдещата мощна християнска руска империя. Ето че идва време Русия да се отблагодари за Божията милост, сторена чрез ръцете на българските

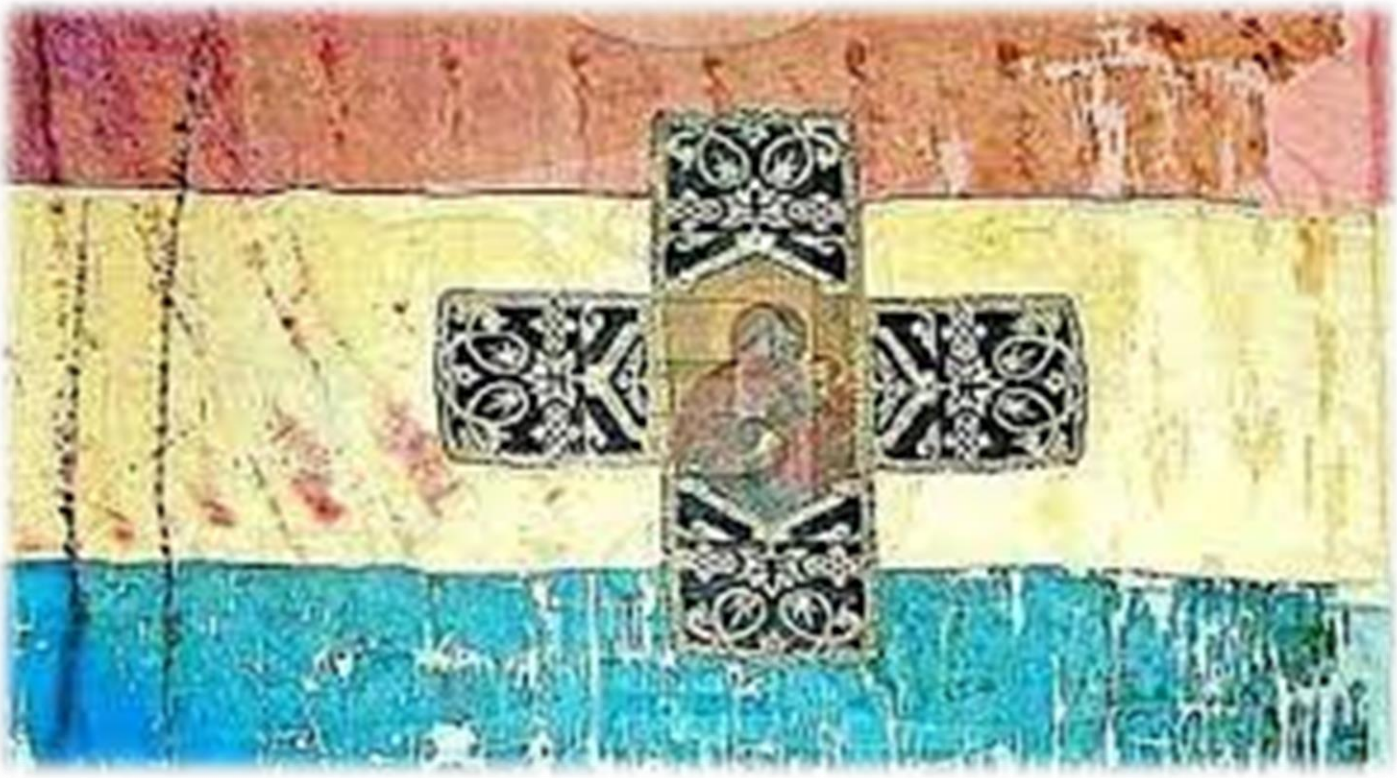
книжовни духовници и държавници, и тя го прави по безпримерен и достоен начин.

Не зная дали е нужно да си припомняме безсмислените предателски и родоостъпнически брътвежи за „имперските“ интереси на Русия и тям подобни лъжи?! С помощта на Русия, след трети март 1878 г. България се сдобива със собствен флот, а на младата българска армия са предоставени руски висши военни, докато сред нейните редици израснат български офицери. С помощта на „заробващата“ Русия, България се сдобива със собствена българска държавна банка, както и с национална библиотека. След победата в Освободителната война руските войски се натоварват на шлеповете и се прибират в Русия, съпроводени от благодарностите, сълзите и вечната признателност на целокупния български народ.

Не успяват да го сторят само геройски загиналите и починали над 80 000 руснаци, чиито тела останаха за вечно свидетелство по нашите земи, лежащи рамо до рамо с всички български, румънски, сръбски и финландски воини, воювали в същата война под руско командване за освобождението от Турско робство на България, Румъния, Сърбия и Черна гора.

При пакибитието, когато простреляните и прободени тела на тези смели воини възкръснат от рохкавата пръст, при страшния последен Христов съд, те ще станат живи обвинители на всички, които през векове на заблуди и безбожие, със слово и перо кощунствено поругаваха тяхното велико дело.

Честит Трети март!
Честит празник на свободата!



Конец и Богу слава!